

ристання можливостей, що відкриваються на цьому етапі розвитку. Отож вектор управління повинен бути максимально гнучким та адекватним процесу еволюції ринку та спрямованим на загальнонаціональні інтереси — це сприятиме посиленню інвестиційної діяльності в Україні.

На наступному етапі розвитку фінансового ринку у рамках програми залучення кращих досягнень досвіду розвинених ринків і суспільної орієнтації ринкових структур пропонуємо звернути увагу, все ж таки, на формування ефективної системи державного регулювання, зокрема створення мегарегулятора.

Зауважимо, що інтенсивний пошук напрямів ефективної державної політики розвитку фінансового ринку України відбувається одночасно з функціонуванням самого ринку з усіма його проблемами та недоліками, які мають місце в сучасних умовах. Розробка довгострокової стратегії держави як у сфері становлення фінансового ринку, так і у сфері формування системи його державного регулювання вимагає чіткого усвідомлення мети, принципів, завдань та заходів щодо їх реалізації.

УДК 339.984:330.34

В. В. Токар

ІНДИКАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ В КОНТЕКСТІ МОБІЛІЗАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ПОСТКРИЗОВОГО СПІВРОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Статистичні та аналітичні дані вітчизняних і міжнародних агентств, численні спеціалізовані дослідження доводять, що Україна знаходиться в глибокій соціально-економічній, світоглядній, культурологічній кризі, а за багатьма параметрами впритул наблизилась до катастрофи, що особливо чітко позначилось під час сучасної світової фінансової кризи. За припущеннями М. Тетчер, при збереженні існуючої лінії розвитку пройде жорстке балансування економічного потенціалу й чисельності населення України. У 2035—2040 рр. за даним прогнозом, в Україні буде проживати 15—20 млн осіб [7, с. 393].

Актуальним теоретико-практичним питанням виступає дослідження можливостей застосування в українських умовах мобілізаційно-інноваційної моделі через призму розробки окремих інституційних блоків, перш за все індикативного планування.

Російський учений А. Городецький зазначає, що мобілізаційна модель економіки застосовується у випадках, коли «звичайні, нормальні — ринкові (саморегулювання) та неринкові (державне) системи регулювання — на певних етапах історії перестають діяти або діють у прямо протилежному від очікуваних результатів напрямі, не здатні забезпечити розробку необхідних рішень та їх реалізацію» [3].

У науково-дослідній літературі почесне місце займає запропонована українським науковцем Н. Татаренко концептуально цілісна національна мобілізаційна модель економічного розвитку. Складовими мобілізаційної моделі виступають [6, с. 17]: 1) стратегія розвитку; 2) політична сила (особа); 3) визначальна роль державної власності в економічній структурі суспільства; 4) дирижізм (таргетування, планіфікація, індикативне планування); 5) активна кумулятивна економічна роль держави; 6) жорсткий суспільний контроль за діяльністю держави та підприємців.

Очевидність окремих негативних сторін жорсткого директивного планування радянського зразка змусила деяких економістів пострадянського простору дійти висновку, що будь-яка форма планування несумісна з механізмом ринку, проте ефективна міжнародна практика заперечує таке спрощення. Провідні країни світу (наприклад, КНР, США, Франція, Японія тощо) успішно використовують національні системи індикативного планування (у свою чергу ЄС застосовує окремі елементи, наприклад, 7-річні плани розвитку).

У США особливість орієнтування національної економіки в цілому полягає у використанні державних цільових програм, які «мають обов'язковий характер» і базуються на контрактах, що передбачають жорстку матеріальну відповідальність фірм-виконавців (у тому числі наукових і проектно-конструкторських організацій) перед державним органом, який очолює програму [2, с. 74]. Лише для створення нових технологій і здійснення програм НДДКР державою розміщується 1,5—2 млн контрактів вартістю від 5 тис. до 2 млрд дол. кожний [4, с. 298]. Завдяки такій системі уряд США має можливість, не порушуючи механізм функціонування ринкової економіки, впливати на її розвиток.

КНР також застосовує специфічний варіант індикативного планування. Нова довгострокова стратегія розвитку КНР передбачає досягнення рівня промислово розвиненої країни до 2021 р.; перетворення в сучасну високорозвинену країну до 2049 р. (століття утворення КНР), крім цього встановлені проміжні завдання: завершення реформування економічної системи до 2010 р.; дося-

гнення рівня розвитку Німеччини, Франції та Великобританії до 2020 р. [5, с. 144].

У 2007 р. Росія перейшла до трирічної системи бюджетного планування та розробляє широкомасштабні національні програми-проекти («друга електрифікація країни», створення наноіндустрії, друга черга Волго-Донського каналу тощо) із чіткими джерелами фінансування та системою контролю та звітності.

Відсутність в Україні системи державного управління довгостроковим стратегічним розвитком, на думку О. Білоруса, «вже реально стало проблемою національної безпеки», тому існує необхідність запровадження науково обґрунтованого прогнозування технологічних і соціально-економічних тенденцій у стратегічному горизонті 25—30 рр. [4, с. 31], такий проміжок часу пояснюється приблизною тривалістю хвиль технологічних інновацій.

Тривалі теоретико-практичні дослідження доводять ефективність використання п'ятирічних індикативних планів, що обумовлено достатністю даного строку для досягнення таких результатів [1, с. 121]: 1) спорудження великих підприємств; 2) освоєння природних родовищ; 3) створення виробничої та спеціальної інфраструктури; 4) завершення циклу підготовки спеціалістів. В українських умовах на користь такого часового горизонту свідчать додаткові причини. Відповідно до чинного законодавства, строк дії повноважень вищої виконавчої (Президент України) та законодавчої (Верховної Ради України) влади встановлено на рівні 5 років.

Важливим елементом інституційного блоку індикативного планування є взаємозв'язок індикативних планів та середньострокових бюджетів розвитку, які повинні складатися на 5-річний строк.

У свою чергу Національний бюджет розвитку доцільно деталізувати в щорічних бюджетах, які повинні чітко поділятися на дві частини: 1) *доходи (цільові фонди) й видатки розвитку* (реалізація індикативного плану); 2) *поточні витрати* із зазначенням джерел фінансування. Першочерговий пріоритет у фінансуванні повинен віддаватися саме витратам, які пов'язані з виконанням заходів у межах 5-тирічного індикативного плану.

Видатки розвитку (витрати, які пов'язані з виконанням індикативного плану) повинні фінансуватися за рахунок цільових фондів, фінансування яких доцільно здійснюватися за перевіреною практикою принципом «*фарбованих коштів*». Даний принцип означає, що певна частка (або повністю) окремих доходів (податків, спеціальних зборів і платежів) спрямовуються у спеціалізовані фонди та можуть бути використанні виключно на задалегідь визначені цілі за затвердженим кошторисом.

Використання бюджетного дефіциту необхідно обмежити лише фінансуванням видатків розвитку. Даний потужний інструмент стимулювання соціально-економічного розвитку повинен застосовуватись лише з метою здійснення інфраструктурних проєктів, які мають стратегічне значення для національної економіки в цілому.

Література

1. Ведуга Е. Н. Стратегия и экономическая политика государства / Е. Н. Ведуга. — М.: Академический Проект, 2003. — 456 с.
2. Волинський Г. Про якість корпоративного управління / Г. Волинський // Економіка України. — 2009. — № 1. — С. 42—49.
3. Выход России из кризиса. Возможные сценарии развития [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.netda.ru/slovo/krizis1.htm>.
4. Глобальний конкурентний простір: Монографія / О. Г. Білорус та ін.; кер. авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2007. — 680 с.
5. Малевич И. А. Внимание, Китай. — Минск: Харвест, 2000. — 176 с.
6. Татаренко Н. Національна мобілізаційна модель економічного розвитку як відповідь на виклики глобалізації / Н. Татаренко // Зб. наук. праць. Вип. 48. — К.: ІСЕМВ НАН України, 2005. — С. 15—45.
7. Теплицкий Ю. М. «Запад-Восток» и феномен славянской цивилизации. История и альтернативные сценарии развития / Ю. М. Теплицкий. — К.: Аристей, 2005. — 448 с.

УДК 339.162 : 328.162.2

І. В. Ус

ПОМИЛКИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Протягом останніх 100 років практично кожна країна світу, незалежно від рівня свого розвитку, зіштовхувалась з кризами. Чи то Велика Депресія кінця 1920-х — початку 1930-х рр. у США, чи глобальна криза кінця 1990-х рр., кожен раз країни відчували на собі руйнівну силу, яка знищувала їх економіку. Ці кризи є найкращим уроком того, яка державна антикризова політика виявилася вдалою, а яка ні.

З метою виходу з кризи уряди провадили політику жорсткого протекціонізму, вважаючи що закриття свого кордону для товарів та послуг дозволить їм виправити становище. Проте, як показав досвід, така державна політика себе не виправдала. Спроби подолання Великої Депресії та економічного спаду в країнах Західної